

VOLDGIFTSDOM
avsagt 26. mai 2021

Voldgiftsrettens medlemmer:

1. Advokat Are Stenvik (leder)
2. Høyesterettsdommer Kine Elisabeth Steinsvik
3. Professor Ole-Andreas Rognstad

Saksøker 1:	Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere (NBU)
Saksøker 2:	Norske Dramatikeres Forbund (NDF)
Saksøker 3:	Norsk oversetterforening (NO)
Prosessfullmektig:	Advokat Kaare Andreas Shetelig
Saksøkt 1:	Den norske Forfatterforening (DnF)
Prosessfullmektig:	Advokat Anne Marie Sejersted
Rettslig medhjelper:	Alexander Daae
Saksøkt 2:	Forfatterforbundet (FF)
Prosessfullmektig:	Advokat Camilla Vislie
Rettslig medhjelper:	Advokatfullmektig Andreas Øie Brekke

Etter rådslagning og stemmegivning ble det avsagt slik enstemmig

voldgiftsdom:

Sakens bakgrunn

1. Saken gjelder fordelingen av vederlag som staten har bevilget i medhold av lov om bibliotekvederlag av 29. mai 1987 nr. 23 for årene 2019 til 2021. Spørsmålet er hvordan den delen av vederlaget som gjelder skjønnlitterære verk, skal fordeles mellom partene, som representerer opphavere til slike verk.
2. Etter bibliotekvederlagsloven § 1 yter staten vederlag til opphavere til verk som disponeres til utlån i offentlige bibliotek. Vederlaget ytes kollektivt og utbetales til fond som forvaltes av opphaverorganisasjoner. Etter § 4 første ledd skal fondenes vedtekter være godkjent av departementet. Bibliotekvederlagsordningen hører under Kulturdepartementet.
3. Disponeringen av midler som er tildelt fond, reguleres av bibliotekvederlagsloven § 4 annet ledd, som lyder slik:

«Fondenes midler kan disponeres til fordel for opphavere, eller til fordel for formål som gjelder vedkommende gruppe opphavere. Ved utbetaling til enkelte opphavere skal det ikke kunne tas hensyn til organisasjonstilhørighet. Til en enkelt opphaver skal det ikke kunne ytes et årlig beløp som overstiger fire ganger folketrygdens grunnbeløp.»

4. Etter lovens § 4 tredje ledd kan departementet fastsette nærmere regler om fordelingen av vederlaget og anvendelse av midlene. Denne hjemmelen er ikke benyttet.
5. Bibliotekvederlaget beregnes etter en sats for hver utlåsenhet, jf. bibliotekvederlagsloven § 2 første ledd. Frem til 2018 har utlåsenheten vært eksemplarer i bibliotekstammen. Fra 2019 har det vært unike litterære verk i henhold til Nasjonalbibliotekets statistikk. Satsen per utlåsenhet fastsettes gjennom forhandlinger mellom staten og en felles sammenslutning av de forhandlingsberettigede organisasjonene - Forhandlingsutvalget - som godkjennes av departementet, jf. § 3 første ledd.
6. Vederlaget for perioden 2019 til 2021 er fastsatt i en avtale mellom staten og organisasjonene som ble inngått 26. juni 2019. Enhetsprisen for 2019 ble fastsatt til kr 123,80, som gir et samlet vederlag for året på kr 126 millioner. Enhetsprisen indeksreguleres med virkning for årene 2020 og 2021.
7. For at en organisasjon skal ha rett til å la seg representere av Forhandlingsutvalget, og dermed bli part i avtalen med staten, må organisasjonen etter bibliotekvederlagsloven § 3 annet ledd representere «en vesentlig del av norske opphavere på området». DnF, NBU, NDF og OF har lenge vært godkjent som representative. FF ble etablert i 2018 og godkjent av departementet som en forhandlingsberettiget, representativ organisasjon ved vedtak 4. februar 2019. Samtlige av sakens parter er dermed forhandlingsberettigede og parter i avtalen med staten av 26. juni 2019.
8. Det følger av avtalen med staten at fordelingen av vederlaget mellom organisasjonene avtales dem imellom. Som nevnt ovenfor, har departementet ikke fastsatt nærmere regler om fordelingen av midlene. Departementet deltar heller ikke i fordelingsforhandlingene mellom organisasjonene. Dette er i samsvar med fast praksis, som bygger på at fordeling og tildeling av vederlagsmidler skal skje på faglig grunnlag, og på armlengdes avstand fra staten.
9. Tvisten i denne saken gjelder bibliotekvederlaget for det skjønnlitterære feltet, som etter avtalen med staten er overført til Norsk forfatter- og oversetterfond, som heretter betegnes «Fondet». Etter gjeldende avtale mellom organisasjonene som er berettiget til bibliotekvederlag, mottar Fondet ca. 46,5 % av midlene, som er på nivå med foregående periode. For 2019 tilsvarer dette kr 58 567 168.
10. Fondet ble opprinnelig etablert som Norsk Forfatterfond og forvaltet av DnF. Fondet har mottatt bibliotekvederlag fra ordningen ble etablert i medhold av folkebibliotekloven av 1947. NBU, NDF og OF kom med i Fondet på 1970-tallet. Fondets gjeldende vedtekter, med seneste endringer av 19. februar 2020, er godkjent av departementet.
11. Fondet er registrert som et selvstendig rettssubjekt, og Fondets midler forvaltes av et styre på fem medlemmer. Etter vedtektene oppnevner NDF, NBU og NO ett styremedlem hver, og DnF oppnevner to medlemmer. FF har ikke oppnevningsrett.

12. Etter vedtektene skal Fondets midler benyttes «til beste for skjønnlitterære skribenter som er bosatt i Norge eller selv gir sine verker norsk eller samisk språkform». Etter fast praksis utdeler Fondet ikke bibliotekvederlagsmidlene direkte til opphavere, men fordeler midlene mellom de godkjente organisasjonene på det skjønnlitterære området, som frem til 2019 var DnF, NDF, NBU og NO. Organisasjonene disponerer en vesentlig del av midlene til stipender til opphavere. Det resterende går til drift av organisasjonene og forskjellige fellestiltak.
13. Etter at FF ble tildelt forhandlingsrett, henvendte organisasjonen seg i februar 2019 til Fondet med krav om representasjon i styret og tildeling av midler. Kravene ble ikke godtatt, og det fulgte en lengre periode med forhandlinger om fordelingen og om FF skulle tildeles styreplass. Forhandlingene førte ikke frem.
14. Organisasjonene som mottar bibliotekvederlag, inngikk 31. mars 1999 en avtale om tvisteløsning, bestående av en prosedyre for valg av et forhandlingsutvalg (heretter «Forhandlingsutvalget»), en prosedyre for fordeling av bibliotekvederlag og en voldgiftsavtale. FF sluttet seg til avtaleverket i 2020. Fordelingsprosedyren bestemmer at organisasjoner som mener seg berettiget til en større andel av vederlaget enn ved forrige fordeling, må fremme krav om økt andel innen en fastsatt frist. Kravet må rettes mot én eller flere navngitte organisasjoner og må begrunnes. Forhandlingsutvalget kan mekle mellom partene, og fatte vedtak hvis meklingen ikke fører frem, eller hvis Forhandlingsutvalget finner det uhensiktsmessig å mekle mellom partene.
15. FF fremmet krav mot DnF, NBU, NDF og OF i brev til Forhandlingsutvalget den 10. februar 2020. FF krevde at vederlaget skal fordeles mellom organisasjonene etter medlemstall, og at FF tildeles styreplass. Kravene ble bestridt av de øvrige organisasjonene.
16. Forhandlingsutvalget anså det ikke hensiktsmessig å mekle i tvisten, og fattet vedtak 5. august 2020 om følgende fordeling for perioden fra 2019 til 2021:

DnF	32 %
NBU	19 %
NO	19 %
NDF	19 %
FF	11 %

17. Spørsmålet om tildeling av styreplass anså Forhandlingsutvalget for å ligge utenfor sin kompetanse.
18. Forhandlingsutvalgets vedtak inneholder ingen nærmere begrunnelse for den fastsatte fordelingsnøkkelen. Etter at NBU, NDF og NO anmodet om en redegjørelse for hvordan Forhandlingsutvalget var kommet frem til fordelingsnøkkelen, ga lederen i epost av 19. august 2020 følgende uttalelse på vegne av utvalget:

<Bestemmelsene inneholder ingen krav til at forhandlingsutvalgets vedtak skal begrunnes, ...

Vi finner grunn til å understreke at den foreliggende saken ikke er en rettstvist, men en interessetvist. ... Forhandlingsutvalgets vedtak er derfor hverken riktig eller galt i henhold til noe regelsett. Det er rett og slett vårt forslag til avveining av partenes

interesser, basert på de skriftlige innleggene vi mottok. Vi har i fellesskap utøvd et skjønns og kommet til en enstemmig konklusjon, både hva angår vedtakets materielle innhold og det forhold at vi ikke mener oss forpliktet til å begrunne vedtaket.

I en viss forståelse for at i alle fall noen av partene finner det ønskelig med en begrunnelse, skal vi likevel gi noen ledetråder, men neppe mer enn det som kan utledes av selve fordelingsvedtaket. Forhandlingsutvalget mener at det har inntrådt en relevant endring sammenlignet med tidligere avtaleperioder: I brev av 4.2.2019 tilkjente Kulturdepartementet Forfatterforbundet forhandlingsrett til bibliotekvederlaget. Endringen berettiger etter vår oppfatning Forfatterforbundet til en andel av de bibliotekvederlagsmidlene som tilordnes skjønnlitterære skribenter f.o.m. 2019. Vi har ikke ansett de fem organisasjonenes medlemstall som det eneste - eller klart overordnede - kriteriet for fordeling av vederlaget mellom dem. Den norske Forfatterforening er den av de eldre organisasjonene som har størst likhetstrekk med nykommeren og må derfor etter vår vurdering akseptere størst reduksjon av sin andel. Men basert på at tidligere deling innenfor NFOF i stor grad har falt sammen med organisasjonenes medlemstall, må også NBU, NO og Dramatikerne akseptere en viss reduksjon av sine andeler, og mer enn de samlet tilbød i sin felles påstand overfor forhandlingsutvalget. Vi har imidlertid vektlagt at disse tre organisasjonene fremla en påstand hvor de ba om like store andeler.»

19. Etter tvisteløsningsavtalen fra 1999 kan Forhandlingsutvalgets vedtak angripes ved krav om voldgift. Voldgiftsavtalen inneholder følgende hovedbestemmelser:

«§ x

Organisasjonene som er berettiget til bibliotekvederlag i henhold til lov om bibliotekvederlag 29. mai 1987 nr. 23 er enige om at det oppnevnes en voldgiftsrett bestående av 3 medlemmer.

To medlemmer oppnevnes av organisasjonene i fellesskap for en periode på 4 år. Det tredje medlem oppnevnes av kulturdepartementet når en tvist bringes inn for voldgiftsretten. Det av kulturdepartementet oppnevnte medlem, fungerer som rettens formann.

§ xx

Voldgiftsretten er eneste kompetente domstol i tvister mellom organisasjonene om fordeling av bibliotekvederlaget mellom organisasjonene.

Tvist mellom organisasjonene om fordeling kan først bringes inn for voldgiftsretten etter at forhandlingsutvalget har fattet vedtak i saken.

Stevning må være sendt kulturdepartementet senest to måneder etter at vedtaket er meddelt organisasjonene.

For øvrig gjelder reglene i tvistemålslovens kap. 32 for voldgiftsrettens arbeide.»

20. De tre saksøkerne innga stevning 1. oktober 2020, med påstand om endring av den fordelingen av bibliotekvederlaget som ble fastsatt av Forhandlingsutvalget 5. august 2020. Stevningen ble i henholdt til voldgiftsavtalen inngitt til Kulturdepartementet, som skulle

oppnevne voldgiftsrettens leder. Etter at Kulturdepartementet avslo anmodningen om å oppnevne leder for voldgiftsretten, ble partene i stedet enige om å oppnevne voldgiftsrettens nåværende medlemmer, som deretter utpekte Are Stenvik som voldgiftsrettens leder. Voldgiftsretten mottok stevningen 16. november 2020. De saksøkte tok til motmæle og fremsatte motkrav ved tilsvaer inngitt 22. desember 2020.

21. Muntlig forhandling ble gjennomført 3.-5. mai 2021. Foruten prosessfullmektiger og rettslige medhjelpere, møtte saksøkerne ved juridisk rådgiver Astrid Hamran Storrusten, DnF ved generalsekretær Mette Møller og leder Heidi Marie Kriznik, og FF ved leder Eystein Hanssen. Det ble avgitt partsforklaringer fra Monica Boracco (NDF), Ika Kaminka (NO), Taran Bjørnstad (NBU), Mette Møller (DnF) og Eystein Hanssen (FF). Videre ble det avgitt vitneforklaringer etter innkalling fra saksøkerne fra Mette Newth og Arne Svingen, etter innkalling fra DnF fra Helge M. Sønneland, Sigmund Løvåsen og Kari Spjeldnæs, og etter innkalling fra FF fra Dorthe Erichsen, Tom Kristiansen og Helle Stensbak.

Partenes anførsler

22. *Saksøkerne* har i det vesentlige gjort gjeldende:
23. Bibliotekvederlaget må fordeles etter kunstnergrupper, slik at den andelen som tilkommer hver kunstnergruppe, tildeles den organisasjonen eller de organisasjonene som er representative for vedkommende kunstnergruppe. Den tidligere fordelingspraksisen, hvor andelen til Fondet ble fordelt etter organisasjonenes medlemstall, kan ikke opprettholdes når organisasjonene ikke lenger har sammenlignbare medlemskriterier og opptakspraksis.
24. Det er lang tradisjon i Norge for å skille mellom kunstnergruppene dramatikere, oversettere, barne- og ungdomsbokforfattere og forfattere av skjønnlitteratur for voksne. De tre saksøkerne representerer de tre førstnevnte kunstnergruppene. Verken DnF eller FF er representative for disse kunstnergruppene. Det at FF har noen dramatikere og barne- og ungdomsbokforfattere blant sine medlemmer, er ikke nok til å gjøre organisasjonen representativ for disse kunstnergruppene.
25. Fra begynnelsen av 1990-tallet har dramatikere, oversettere og barne- og ungdomsbokforfattere til sammen vært tildelt omkring 60 % av bibliotekvederlaget for skjønnlitteratur. Forfattere av voksen skjønnlitteratur har vært tildelt omkring 40 % av vederlaget. Den langvarige praksisen må tillegges betydelig vekt ved fordelingen av vederlaget for 2019 til 2021. Det er ingen ting som tilsier at andelen til voksen skjønnlitteratur skal økes fra det etablerte nivået, eventuelt bortsett fra en mindre justering som følge av at seriebokforfattere er kommet inn som en ny undergruppe innenfor området voksen skjønnlitteratur. En andel på 40 % til voksen skjønnlitteratur innebærer en økning for denne kunstnergruppen på 1,79 % fra nivået i 2018, som er tilstrekkelig for å kompensere for at seriebokforfatterne er inkludert i kunstnergruppen.
26. Saksøkerne er enige om å likedele den andelen av bibliotekvederlaget som tilkommer de tre kunstnergruppene de representerer. Den andelen som tilkommer voksen skjønnlitteratur må fordeles mellom de to saksøkte. Saksøkerne har ikke synspunkter på fordelingen av vederlagsandelen mellom de saksøkte.

27. Saksøkerne har nedlagt slik påstand:

Prinsipalt

1. Bibliotekvederlag som samlet tilkommer de fem organisasjonene i tvisten fordeles for årene 2019, 2020 og 2021 med 20 % hver til henholdsvis Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere, Norske Dramatikeres Forbund og Norsk Oversetterforening, til sammen 60 %, og med 40 % til Den norske Forfatterforening og Forfatterforbundet, hvor den nærmere fordeling mellom de to sistnevnte skjer etter rettens skjønn.

Subsidiært (i motkravet)

2. Bibliotekvederlag som samlet tilkommer de fem organisasjonene i tvisten fordeles for årene 2019, 2020 og 2021 i samsvar med forhandlingsutvalgets vedtak slik at minst 19 % tilkommer henholdsvis Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere, Norske Dramatikeres Forbund og Norsk Oversetterforening.

I begge tilfelle

3. Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere, Norske Dramatikeres Forbund og Norsk Oversetterforening tilkjennes sakskostnader.
4. Partene deler kostnadene til voldgiftsretten med samme andel som voldgiftsrettens domsslutning om fordeling.

28. DnF har i det vesentlige gjort gjeldende:

29. Bibliotekvederlaget er kulturpolitisk begrunnet og må fordeles i samsvar med retningslinjene for bibliotekvederlaget og det kulturpolitiske formålet med ordningen, som er å stimulere kunstnerisk kvalitet. Slik har ordningen blitt praktisert i en årrekke på det skjønnlitterære området, innenfor rammen av Fondet.

30. DnF har brukt sin andel av bibliotekvederlaget i tråd med ordningens formål siden den ble etablert i 1947, og har aldri blitt kritisert av departementet for måten midlene er forvaltet på. Etableringen av FF gir ikke grunnlag for å redusere DnFs andel av midlene. Tildeling av midler til FF kan ikke begrunnes kulturpolitisk. Skjønnlitterære skribenter er allerede dekket av de etablerte ordningene til organisasjonene i Fondet. Det er heller ikke hensiktsmessig at FF oppretter sin egen stipendkomité, ved siden av Det litterære Råd i DnF.

31. Det er ikke grunnlag for å fordele bibliotekvederlaget på kunstnergrupper, og dermed heller ikke for at FF skal tilkjennes en andel av de midlene som tidligere er blitt tildelt DnF som representant for voksen skjønnlitteratur. FF representerer en ny skribentgruppe - seriebokforfatterne - som faller utenfor tidligere fordelinger. Når denne nye gruppen er blitt godkjent av departementet som forhandlingsberettiget, kan ingen av de eksisterende organisasjonene være vernet mot reduksjoner.

32. Det er heller ikke grunnlag for fordeling etter medlemstall. Et slikt fordelingskriterium er verken rettskildemessig forankret eller kulturpolitisk velbegrunnet. Tidligere praksis i Fondet med fordeling etter medlemstall var en praktisk ordning som var basert på at organisasjonene hadde sammenlignbare medlemskriterier og opptakspraksis. Når FF opprettes som en ny

organisasjon uten kvalitetskrav for opptak, svikter forutsetningen for å bruke medlemstall som fordelingskriterium.

33. Det er ikke grunnlag for å tilkjenne FF en andel av bibliotekvederlaget på vegne av seriebokforfatterne. Departementets vedtak om forhandlingsrett for FF innebærer ikke at FF har rett til en andel av vederlagsmidlene. Det er ikke holdepunkter for at staten har ment å stimulere serielitteraturen, og det er heller ingen ting som tilsier at serieboksjangeren trenger bibliotekvederlagsmidler for å overleve.
34. FF kan i høyden tilkjennes en mindre andel av bibliotekvederlaget for å vareta interessene til seriebokforfatterne. Dersom FF anses berettiget til bibliotekvederlag på vegne av seriebokforfatterne, må midlene tas fra saksøkernes andeler. NDF må tåle den største reduksjonen, ettersom organisasjonen i foregående perioder har hatt størst medlemsvekst, og dermed størst økning i sin andel av bibliotekvederlaget. Det at manuskripter i liten grad utgis i bokform og lånes ut i bibliotek, samt at dramatikere har bedre inntektsmuligheter og stipendordninger enn andre skjønnlitterære skribenter, taler også for å redusere NDFs andel. Hvis voldgiftsretten likevel skulle komme til at også DnFs andel skal reduseres, bør reduksjonen være så liten som mulig.
35. DnF har nedlagt slik påstand:
  1. For perioden 2019-2021 tilkjennes Den norske Forfatterforening inntil 38,38% av den andel av bibliotekvederlaget som samlet tilkommer de fem partene i denne saken. Fordelingen av vederlaget for øvrig overlates til voldgiftsrettens skjønn.
  2. Den norske Forfatterforening tilkjennes sakskostnader.
  3. Norsk Barne- og Ungdomsbokforfattere, Norske Dramatikeres Forbund, Norsk Oversetterforening og Forfatterforbundet dømmes til å betale voldgiftsrettens kostnader.
36. *FF* har i det vesentlige gjort gjeldende:
37. Departementets vedtak om å tildele FF forhandlingsrett, innebærer at organisasjonen har krav på bibliotekvederlag på lik linje med de øvrige organisasjonene.
38. De etablerte organisasjonenes opptakspraksis og fordeling av stipendmidler har vært slik at mange forfattere har stått uten innflytelse over forvaltningen av midlene, og vært uten reell mulighet til å bli tildelt midler gjennom stipender. Vederlagets kulturpolitiske begrunnelse taler for at det fordeles på flere hender, slik at det kommer hele det skjønnlitterære landskapet til gode. Hvis hele grupper holdes utenfor ordningen, vil det være i strid med direktiv 92/100 om utleie- og utlånsrett.
39. FFs medlemskriterier taler ikke mot at organisasjonen tildeles midler. Man må skille mellom medlemskriterier og kriterier for stipendtildelinger. FF stiller profesjonskrav for medlemskap, på linje med det som er vanlig i andre land, og vil stille kvalitetskrav for tildeling av stipender. Det er ikke grunnlag for å stille som vilkår for tildeling av bibliotekvederlag at organisasjonen må stille kvalitetskrav for medlemskap. Det som kreves, er at organisasjonen varetar ordningens kulturpolitiske formål, og det gjør FF i like stor grad som

de andre organisasjonene. FFs medlemmer er minst like produktive som andre skjønnlitterære skribenter, og de kommer godt ut i bibliotekenes utlånsstatistikker.

40. Det er ikke grunnlag for å fordele bibliotekvederlaget mellom kunstnergrupper. I den grad man skiller mellom kunstnergrupper, er det ikke holdepunkter for at FF bare anses representativ for voksen skjønnlitteratur, eller for at de midlene som tildeles FF, bare skal tas fra DnF.
41. Bibliotekvederlaget må fordeles på grunnlag av de tildelingsberettigede organisasjonenes medlemstall. Medlemstall har lang tradisjon som fordelingskriterium på det skjønnlitterære området. Fordeling i samsvar med medlemstall er dessuten den rimeligste og mest rettferdige løsningen, og medlemstall er et objektivt kriterium som vil medføre likebehandling av organisasjonene over tid. I den grad andre kriterier enn medlemstall tas i betraktning, må de være relevante og objektive, slik som inntektsforhold, representasjon i bibliotekstammen eller organisasjonenes anvendelse av midlene.
42. FFs medlemstall tilsier at organisasjonen tildeles 15,5 % av bibliotekvederlaget som er tildelt det skjønnlitterære området. Dersom vederlaget skal fordeles på kunstnergrupper, må voksen skjønnlitteratur tildeles 50 %, ettersom dette er den største forfattergruppen, og denne andelen må deles mellom DnF og FF etter medlemstall. Under ingen omstendighet kan FF tilkjennes mindre enn 11 %, som ved Forhandlingsutvalgets vedtak.
43. FF har nedlagt slik påstand:
  1. Bibliotekvederlaget som samlet tilkommer de fem organisasjonene i tvisten fordeles for årene 2019, 2020 og 2021 svarende til et forholdstall mellom organisasjonene basert på medlemstall for inneværende år, basert på registrerte, fullverdige medlemmer den 1. januar for henholdsvis 2019, 2020 og 2021.
  2. Alternativt: Bibliotekvederlaget som samlet tilkommer de fem organisasjonene i tvisten fordeles for årene 2019, 2020 og 2021 slik at 15,5 % tilfaller Forfatterforbundet. Den øvrige fordelingen overlates til rettens skjønn.
  3. Subsidiært: Bibliotekvederlaget som samlet tilkommer de fem organisasjonene i tvisten deles for årene 2019, 2020 og 2021 i to like deler, hvor 50 % tilfaller NBU, NDF og NO og 50 % tilfaller Forfatterforbundet og DnF. Andelen som tilfaller Forfatterforbundet og DnF fordeles mellom de to foreningene med utgangspunkt i foreningenes medlemstall.
  4. Subsidiært: Fordeling av bibliotekvederlaget for årene 2019, 2020 og 2021 fastsettes etter voldgiftsrettens skjønn, men slik at Forfatterforbundet skal ha rett til minst 11 % av vederlaget i samsvar med forhandlingsutvalgets vedtak.
  5. Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere, Norske Dramatikeres Forbund, Norsk Oversetterforening og Den norske Forfatterforening dømmes til å betale voldgiftsrettens kostnader.
  6. Forfatterforbundet tilkjennes sakskostnader for voldgiftsretten.

Voldgiftsrettens bemerkninger

Rettslige utgangspunkter

44. Tvisten gjelder fordeling av midler som er bevilget over statsbudsjettet i medhold av bibliotekvederlagsloven. Etter voldgiftsrettens syn dreier det seg om en rettstvist, som kan avgjøres ved voldgift etter voldgiftsloven § 9. Det som karakteriserer en rettstvist, er at den må avgjøres etter rettsregler. Det at bibliotekvederlaget er lovregulert, og at tvisten gjelder allerede tildelte midler, taler for at den må avgjøres etter rettsregler. Dette underbygges av den avtalte prosedyren for fordeling av bibliotekvederlag fra 1999, som regulerer partenes rett til å fremme og få avgjort krav om fordeling av tildelt vederlag. Fordelingsprosedyren bruker uttrykk som «berettiget» og «krav». Den oppstiller frister for å fremme krav, og den stiller krav om begrunnelse. Det bestemmes også at kravene skal avgjøres i rettslige former - ved voldgift - hvis partene ikke blir enige eller godtar Fordelingsutvalgets avgjørelse. Alt dette trekker i retning av at vi i denne sammenheng har med en rettstvist å gjøre, i motsetning til uenighet om fordeling av *fremtidig* vederlag, som normalt vil være en interessetvist, som må løses gjennom forhandlinger, ubundet av rettsregler og tidligere voldgiftsavgjørelser.
45. Det at man her står overfor en rettstvist, utelukker ikke at det er rom og behov for skjønn. Fremstillingen nedenfor vil vise at rettsreglene henviser voldgiftsretten til å utøve skjønn, herunder ved vurderingen av hva som er en rimelig og rettferdig fordeling mellom partene.
46. Slik voldgiftsretten ser det, innebærer den etablerte ordningen for tildeling og fordeling av bibliotekvederlag at det inngås avtaler i to ledd.
47. I første ledd inngås en avtale mellom organisasjonene og staten. Denne avtalen inngås ved at organisasjonene som er berettiget til bibliotekvederlag, velger et Forhandlingsutvalg som representerer dem overfor staten, i henhold til bibliotekvederlagsloven § 3 første ledd. Forhandlingsutvalget inngår avtalen med staten på organisasjonenes vegne. Etter avtalen med staten av 26. juni 2019, som danner grunnlaget for tvisten, betaler staten «vederlag til alle grupper av opphavere til verkstyper som det betales vederlag for». Avtalen regulerer ikke fordelingen mellom organisasjonene, men bestemmer at fordelingen skal «avtales mellom organisasjonene». Organisasjonene har således forpliktet seg overfor staten til å fordele vederlaget seg imellom.
48. I andre ledd inngås en avtale mellom organisasjonene om fordeling av vederlaget. Avtaleforholdet mellom organisasjonene består av en generell del, avtaleverket om fordeling og tvisteløsning fra 1999, som FF sluttet seg til i 2020, og en spesiell del, fordelingsavtaler som inngås i tilknytning til den enkelte tildelingsperiode. Etter den avtalte fordelingsprosedyren må organisasjonene fremsette krav til Forhandlingsutvalget innen en fastsatt frist. Eventuelle krav om økt andel må rettes mot én eller flere av de andre organisasjonene som er berettiget. Hvis enighet ikke oppnås gjennom forhandlinger eller mekling, har organisasjonene bemyndiget Forhandlingsutvalget til å treffe vedtak om fordelingen. Forhandlingsutvalgets vedtak blir avtalerettslig bindende for organisasjonene, med mindre det angripes i medhold av voldgiftsavtalen.
49. Verken bibliotekvederlagsloven, avtalen med staten eller avtaleverket fra 1999 gir nærmere retningslinjer for fastsettelsen av fordelingsnøkkelen mellom organisasjonene. Når slike retningslinjer mangler, må tvisten avgjøres ved utfylling av partenes avtale i samsvar med alminnelige avtalerettslige regler.

50. Før voldgiftsretten går nærmere inn på de spørsmålene som utfyllingen av partenes avtale reiser, bemerkes at det etter voldgiftsrettens syn er uten betydning at midlene utbetales til Fondet, som FF står utenfor. Det fremgår som nevnt klart av avtalen med staten at fordelingen skal avtales mellom organisasjonene. Det følger av dette at midlene ikke kan disponeres av Fondets styre etter sammenslutningsrettslige regler før fordelingsspørsmålet er løst.

Generelt om utfylling av avtaler

51. Med «utfylling» av avtaler siktes det til fastleggelsen av rettigheter og plikter i et avtaleforhold når det oppstår spørsmål som avtalen ikke gir svar på. At avtalen ikke gir svar, kan skyldes at partene ikke har vurdert og tatt stilling til hva som skal gjelde i den aktuelle situasjonen, eller at de ikke ble enige om hvordan spørsmålet skulle løses. I dette tilfellet skyldes tvisten hovedsakelig at partene ikke har tatt stilling til hvordan fordelingen skal skje når en ny organisasjon blir tildelt forhandlingsrett for bibliotekvederlaget.
52. En mulig kilde for å fylle avtaletomme rom, er rettsregler fastsatt i lov, rettspraksis eller andre autoritative rettskilder. Slike rettskilder kan enten løse det omtvistede spørsmålet, under forutsetning av at partene ikke har avtalt noe annet, eller de kan gi mer indirekte bidrag til løsningen. Etter voldgiftsrettens syn gir bibliotekvederlagsloven og voldgiftspraksis indirekte bidrag til utfyllingen i denne saken. Åndsverkloven må også tas i betraktning, men den har etter voldgiftsrettens syn svært begrenset betydning for sakens konkrete tvistes spørsmål.
53. *Bibliotekvederlagsloven* gir, som nevnt, i § 4 tredje ledd hjemmel for å fastsette nærmere regler om fordeling i forskrift, men slike regler er ikke gitt. Videre bestemmes i § 1 at vederlaget ytes «kollektivt» og utbetales til støtte for «visse opphavergrupper». I dette ligger at vederlagsberegningen ikke knyttes til faktisk utlån av individuelle verk, og at vederlaget ikke utbetales til den enkelte opphaver, men til grupper av opphavere. Det er dette det gjerne siktes til, når det sies at bibliotekvederlaget ikke er et «opphavsrettslig vederlag». Det kan spørres om betegnelsen «vederlag for utlån» innebærer at fordelingen skal skje på grunnlag av det antall verk i bibliotekstammen som hver enkelt organisasjon representerer. Slik har imidlertid loven ikke vært oppfattet. Representasjon i bibliotekstammen kan inngå som et element i vurderingen, men er ikke i seg selv avgjørende for fordelingen. Voldgiftsretten kommer tilbake til dette nedenfor.
54. Videre følger det av bibliotekvederlagsloven § 3 første ledd at vederlagssatsen fastsettes etter forhandlinger med en sammenslutning av «organisasjoner som representerer en vesentlig del av norske opphavere på området». Sett i sammenheng med bestemmelsene i § 4 første og annet ledd, om at vederlaget forvaltes av «de aktuelle opphaverorganisasjoner», og disponeres til fordel for opphavere eller for formål som gjelder «vedkommende gruppe opphavere», må loven forstås slik at en organisasjon som er godkjent som representativ for en gruppe opphavere, har rett til å bli tildelt og forvalte en andel av midlene til beste for den opphavergruppen som organisasjonen representerer. Voldgiftsretten kommer tilbake til betydningen av dette nedenfor.
55. Som det har fremgått i det foregående, har saksøkerne gjort gjeldende at bibliotekvederlaget skal fordeles på «kunstnergrupper». Samtidig har det fremkommet at «kunstnergrupper» er ment å betegne det samme som lovens «opphavergrupper». Også betegnelsen «litterære felt» har under den muntlige forhandlingen vært brukt om samme begrep. I det

følgende vil voldgiftsretten holde seg til lovens terminologi, «opphavergrupper». En opphavergruppe karakteriseres av at den består av opphavere som har felles interesser, og som skaper verk med samme egenart. Det er ingen nødvendig sammenheng mellom opphavergrupper og de fondene som er etablert for å motta bibliotekvederlag. Voldgiftsretten vil komme tilbake til den rettslige betydningen av begrepet 'opphavergruppe', samt hvilke opphavergrupper som skal tas i betraktning og hvordan de skal avgrenses mot hverandre.

56. Det foreligger to *voldgiftsdommer* om fordeling av bibliotekvederlag, begge avsagt 17. mars 2000. Den ene dommen gjaldt en tvist mellom Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF) og Fondet om fordelingen av vederlaget mellom det faglitterære og det skjønnlitterære området. Den andre gjaldt en tvist mellom Norsk Kritikerlag (NK) og Det faglitterære fond (DFF) om hvilken andel av det faglitterære bibliotekvederlaget som NK skulle ha rett til å forvalte.
57. Kjernespørsmålet i tvisten mellom NFF og Fondet var hvilken betydning representasjon i bibliotekstammen skulle ha ved fordelingen av vederlaget. Voldgiftsretten la til grunn at slik representasjon er «et moment som må tillegges betydning, men dette gir ikke alene tilstrekkelig holdepunkt for å fastslå hvilken andel den enkelte organisasjon skal ha av det samlede bibliotekvederlag», og kom til at det ikke bør «etableres en direkte forbindelse til andel av bokstammen». Sett i lys av at bibliotekvederlagets funksjon som kunstnerpolitisk virkemiddel og de foreliggende opplysningene om at andelene av faglitterære og skjønnlitterære verk i bibliotekstammen var omtrent lik, kom voldgiftsretten til at den faglitterære opphavergruppens andel burde økes gradvis fra 36,1 % til 40 %.
58. I tvisten mellom KK og DFF var hovedspørsmålet hvilken fordelingsnøkkel som skulle legges til grunn mellom KK og de andre faglitterære opphaverorganisasjonene som var representert i DFF. Om dette uttalte voldgiftsretten at fordelingen måtte skje i lys av blant annet antall opphavere som er representert i organisasjonene, deres inntektsforhold og representasjon i bibliotekstammen, samt organisasjonenes anvendelse av midlene. Bruken av verkene i form av utlån kunne det derimot ikke legges vekt på. Om inntektsforhold uttalte voldgiftsretten at dette ikke kan være et hovedkriterium, men bare et element i helhetsvurderingen. Etter en samlet vurdering fant voldgiftsretten ikke grunnlag for å fravike den fordelingsnøkkelen som Forhandlingsutvalget var kommet frem til.
59. Den nåværende voldgiftsretten peker på at de momentene som ble tillagt vekt i de to eldre sakene, også støttes av andre rettskilder og etablert praksis på området. Momentene bør derfor tas i betraktning også i den foreliggende saken. Som voldgiftsretten kommer tilbake til nedenfor, står imidlertid den nåværende tvisten til dels i en annen stilling, og reiser andre spørsmål, enn de foregående. De to voldgiftsdommene får derfor begrenset betydning ved den konkrete fordelingen i vår sak.
60. Etter *åndsverkloven* er utgangspunktet at den som skaper et åndsverk - opphaveren - har enerett til å råde over åndsverket ved å fremstille eksemplarer og gjøre verket tilgjengelig for allmennheten, jf. § 3. Opphavsretten er imidlertid ikke til hinder for at eksemplarer av verk som er solgt med opphaverens samtykke innenfor EØS-området, spres videre blant allmennheten ved utlån. Dette følger av åndsverkloven § 27. Etter EUs utlei- og utlånsdirektiv (2006/115) er utgangspunktet det motsatte. Eksemplarer av åndsverk kan ikke lånes ut til allmennheten. Artikkel 6 (1) åpner likevel for at medlemsstatene kan tillate offentlig utlån, forutsatt at opphaverne kompenseres. Bestemmelsen lyder slik:

«Medlemsstatene kan gjøre unntak fra eneretten fastsatt i artikkel 1 med hensyn til offentlig utlån, forutsatt at i det minste opphavsmennene mottar et vederlag for slikt utlån. Medlemsstatene skal fritt kunne fastsette dette vederlaget ved å ta hensyn til de mål de har for å fremme kulturen.»

61. Norske myndigheter har lagt til grunn at bibliotekvederlaget oppfyller direktivets krav om vederlag til opphavere for offentlig utlån. Det forhindrer imidlertid ikke at man må ha direktivet for øye ved praktiseringen av vederlagsordningen, slik at alle berørte opphavergrupper sikres reelt vederlag for utlånet av sine verker. Med den fordelingen voldgiftsretten er kommet til, som skal begrunnes nærmere i det følgende, anser voldgiftsretten det klart at alle skjønnlitterære opphavergrupper - som er de gruppene som berøres av denne saken - sikres reelt vederlag, og det er derfor ikke nødvendig å problematisere nærmere hvor grensene går for medlemsstatens frihet under direktivet.
62. Selv om enkelte generelle retningslinjer for løsningen av fordelingsspørsmål kan utledes av lovgivning og voldgiftspraksis, løser disse rettskildene ikke *det konkrete fordelingsspørsmålet* i saken. Voldgiftsretten må derfor supplere de nevnte rettskildene med en mer konkret vurdering.
63. Etter alminnelige avtalerettslige prinsipper kan avtaler utfylles med partenes subjektive oppfatninger, dersom partene har hatt felles oppfatninger om hvordan et bestemt spørsmål skal løses. I denne saken er det imidlertid ikke grunnlag for å konstatere slike felles oppfatninger. Det er heller ikke anført av noen av partene at tvisten kan løses på grunnlag av felles oppfatninger om fordelingsspørsmålet. Utfyllingen må derfor i stedet bygge på sakens objektive omstendigheter. Ved konkret utfylling på objektivt grunnlag er det rom for å legge vekt på en rekke forhold, blant annet formålet med avtalen, etablert praksis, berettigede forventninger, rimelighet og forutberegnelighet. Voldgiftsretten slutter seg den oppsummeringen av alminnelige avtalerettslige regler om utfylling som er gitt av *Erik Monsen* i artikkelen «Om utfylling av kontrakt i lys av Rt. 2010 side 24 (Hanekleivdommen)», *Jussens Venner* 2010 side 384-408, på side 398-399:

«Konkret utfylling av kontrakt beror på en etter omstendighetene temmelig bred helhetsvurdering av konkrete, partstilknyttete forhold, typeforutsetninger og rimelighets- og balansebetraktninger. I tilfeller der konkrete, partstilknyttete forhold ikke gir holdepunkter, må man nødvendigvis falle tilbake på mer rene rimelighets- og balansebetraktninger, og typeforutsetninger i den grad slike foreligger.

Utfyllingsprosessen vil likevel alltid ha en viss tilknytning til det konkrete kontraktsforholdet. Siktemålet er supplering av partenes kontrakt - eller enighet - uttrykt i kontraktsdokumentasjonen, gjennom kontraktens formål og kontraktsforholdets natur. Partenes kontrakt forstått såpass vidt, skaper et konkret kontraktsrettslig rammeverk. Utfyllingen må prinsipielt skje innenfor og i tråd med dette rammeverket. Dette kan også formuleres dit hen at utfylling må skje i samsvar med avtalens ånd hva gjelder risikofordeling og annet.»

64. Mot denne bakgrunn går voldgiftsretten over til de konkrete spørsmålene som fordelingen i denne saken reiser.

Skal vederlaget fordeles på grunnlag av medlemstall?

65. Frem til og med 2018 har bibliotekvederlaget på det skjønnlitterære området i hovedsak vært fordelt mellom de fire etablerte organisasjonene etter medlemstall. FF gjør gjeldende at medlemstall fortsatt skal legges til grunn for fordelingen, mens sakens øvrige parter mener kriteriet er uegnet fordi FF ikke har lignende medlemskriterier og opptakspraksis som de øvrige organisasjonene.
66. Etablert praksis på et område er i alminnelighet relevant ved utfylling av avtaler. Dette skyldes blant annet at en etablert praksis ofte kan formodes å være god og hensiktsmessig, og at det gjerne er en naturlig forutsetning ved en avtales inngåelse at den etablerte praksisen skal fortsette, om ikke noe annet blir bestemt. I denne saken er det imidlertid to forhold som til sammen svekker betydningen av etablert praksis.
67. For det første har praksisen ikke vært basert på et synspunkt om at det er antallet medlemmer i seg selv som har betydning for vurderingen. Grunnlaget for praksisen har vært at medlemstallet gir en indikasjon på størrelsen til den *opphavergruppen* hver organisasjon representerer. Dette henger naturlig sammen med prinsippet om at det ikke kan tas hensyn til organisasjonstilhørighet ved tildeling av midler, jf. bibliotekvederlagsloven § 4 annet ledd. Midlene som tildeles, skal brukes til fordel for opphavergruppen, ikke til fordel for organisasjonens medlemmer.
68. For det andre har en forutsetning for å bruke medlemstall som fordelingskriterium, vært at organisasjonene har hatt sammenlignbare medlemskriterier og opptakspraksis. Når så ikke lenger er tilfellet, brytes forutsetningen for å bruke medlemstall som indikator for størrelsen av opphavergruppene. Når organisasjoner har ulike medlemskriterier eller opptakspraksis, er det ingen nødvendig sammenheng mellom medlemstall og størrelsen på de representerte opphavergruppene. Organisasjoner som representerer like store opphavergrupper, kan ha ulike medlemstall, og fordeling etter medlemstall vil da slå skjevt ut.
69. Partene er enige om at FFs medlemskriterier og opptakspraksis er vesentlig annerledes enn i de øvrige organisasjonene. Etter § 5 i DnFs vedtekter må en forfatter for å bli medlem ha skrevet og offentliggjort «minst en bok av litterær kvalitet». Søknader om opptak ble tidligere avgjort av Det litterære Råd, men er fra 2020 overført til en nyopprettet opptakskomiteé. Opptakspraksis har vært restriktiv. Flere etablerte forfattere har opplevd å få sine søknader avslått. De tre saksøkerne har og praktiserer sammenlignbare opptakskriterier, om enn ikke nødvendigvis med samme strenghet. FF stiller på den annen side ikke kvalitetskrav for medlemskap. Etter § 3 i foreningens vedtekter kreves det at søkere har «publisert ett skjønnlitterært verk og ... driver skjønnlitterær virksomhet». Dette har vært omtalt som et «profesjonskrav». Det hører til sjeldenhetene at FF avslår søknader om medlemskap. FFs avvikende medlemskriterier og opptakspraksis innebærer dermed et brudd på forutsetningen for å bruke medlemstall som indikator for opphavergruppen størrelse.
70. Medlemstall er etter voldgiftsrettens syn heller ikke godt egnet som fordelingskriterium. Bruk av medlemstall som fordelingskriterium harmonerer dårlig med ikke-diskrimineringsprinsippet i bibliotekvederlagsloven § 4 annet ledd, fordi endringer i medlemstall vil føre til endret vederlagsandel for en opphavergruppe, uavhengig av om opphavergruppen endrer seg. Medlemstall som fordelingskriterium kan også føre til at ønsker om høyest mulig vederlagsandel motvirker eller foranlediger endringer i medlemskriterier og opptakspraksis,

i strid med det som organisasjonspolitisk er ønskelig. Medlemstall som fordelingskriterium har da også vist seg å være kontroversielt ved tidligere fordelinger.

71. Av de grunner som det er redegjort for ovenfor, er voldgiftsretten kommet til at vederlaget ikke kan fordeles på grunnlag av organisasjonenes medlemstall.

Skal vederlaget fordeles mellom opphavergrupper?

72. Et alternativ til fordeling på grunnlag av medlemstall, er å fordele vederlaget mellom opphavergrupper etter en fastsatt fordelingsnøkkel. Saksøkerne gjør gjeldende at vederlaget skal fordeles mellom opphavergrupper. De saksøkte bestrider at det er rettslig grunnlag for et slikt fordelingskriterium.

73. Som nevnt i det foregående, følger det av bibliotekvederlagsloven at vederlag utbetales til «visse opphavergrupper» og disponeres til fordel for opphavere eller for formål som gjelder «vedkommende gruppe opphavere», jf. § 1 og § 4. Disse bestemmelsene, sett i sammenheng med at forhandlingsrett etter § 3 tildeles «organisasjoner som representerer en vesentlig del av norske opphavere på området», tilsier at loven bygger på den forutsetning at bibliotekvederlaget i første ledd skal fordeles mellom representative organisasjoner, og i andre ledd utbetales fra hver organisasjon til den eller de opphavergrupper vedkommende organisasjon representerer.

74. Det fremgår ikke av loven hvordan uttrykket «opphavergrupper» skal forstås. Lovgiveren var naturligvis kjent med at vederlaget for det skjønnlitterære området ble tildelt Fondet, som fordelte det videre til de fire etablerte organisasjonene som siden 1970-tallet hadde mottatt vederlag fra Fondet. Den etablerte fordelingsordningen må derfor anses å ha blitt akseptert av lovgiver ved bibliotekvederlagslovens vedtakelse. Samtidig fremgår det av forarbeidene at fordelingen ikke er bundet til den etablerte fordelingsmodellen. Om fordelingsbestemmelsen i § 4 heter det i Ot.prp. nr. 11 (1986-87) på side 12:

«Etter forslaget til lov om bibliotekvederlag § 4, første ledd er det forutsatt at vederlaget går til 'fond som forvaltes av de aktuelle opphavsmannsorganisasjoner'. Slike fond er allerede etablert i forbindelse med den aktuelle ordning. Det er også forutsatt at fondets vedtekter skal godkjennes av departementet. Dette er også tilfelle i dag, og innebærer en garanti for at de midler som tilføres fondene, skal kunne brukes i henhold til forutsetningene. Innenfor rammen av lovens ordlyd kan man tenke seg ulike praktiske løsninger om hvordan midlene fordeles videre til fond som disponeres av de forhandlingsberettigete organisasjonene.»

75. Uttalelsen om at midlene fordeles til «fond som disponeres av de forhandlingsberettigete organisasjonene», må ses i sammenheng med merknadene til § 3 om forhandlingsrett på side 11 i proposisjonen:

«De organisasjoner som er forhandlingsberettiget, er de som representerer 'en vesentlig del av norske opphavsmenn på området'. Uttrykket 'på området' viser til forslaget § 1, dvs. organisasjoner for de opphavsmenn hvis verk disponeres til utlån fra bibliotek. ... Det har oppstått en viss tvil om hvor velegnet kriteriet er, dels hvorvidt enkelte organisasjoner representerer opphavsmenn, dels hvorvidt de representerer en 'vesentlig del' av opphavsmennene på det aktuelle området. Åpenbart vil f.eks. ikke en komponistorganisasjon representere en vesentlig del av opphavsmenn til de verk som brukes i bibliotek - men loven forstås slik at referansen gjelder en vesentlig del av

opphavsmenn til den aktuelle type verk - og her vil naturligvis organisasjonen av komponister kunne tilfredsstillende kravet for så vidt det gjelder musikkverk i bibliotek. Likevel må man forstå uttrykket 'på området' slik at det stiller et krav til at området danner en naturlig gruppe verk når man ser hen til verkenes egenart og opphavsmennenes interesser.»

76. Når de siterte uttalelsene leses i sammenheng, må de forstås slik at tildelingsberettiget er en organisasjon som representerer opphavere til en verkstype som utgjør en naturlig gruppe med hensyn til «verkenes egenart og opphavsmennenes interesser». Bibliotekvederlagslovens system og forarbeider trekker derfor i retning av fordeling mellom opphavergrupper.
77. Forarbeidene gir ikke svar på om de fire etablerte organisasjonene skal anses å representere ulike områder - henholdsvis voksen skjønnlitteratur, barne- og ungdomslitteratur, drama og oversettelser - eller om de representerer undergrupper av det samme området, skjønnlitteratur. Etter voldgiftsrettens syn taler imidlertid kriteriene «verkenes egenart og opphavsmennenes interesser» for at hvert av de fire skjønnlitterære områdene utgjør en «naturlig gruppe verk». Vederlagsmidlene har gjennom lang tid vært forvaltet separat for hver gruppe. Stipendtildelinger er foretatt av separate komiteer, som er sammensatt med sikte på fagkyndighet i sjangerspesifikke kvalitetskriterier. Den samme inndelingen ligger til grunn for statens kunstnerstipend, som utlyses for 23 «kunstnergrupper» og behandles av like mange stipendkomiteer. Barne- og ungdomslitterære forfattere, dramatikere, skjønnlitterære forfattere og skjønnlitterære oversettere utgjør de fire skjønnlitterære gruppene. For gruppen «skjønnlitterære forfattere» er det presisert i utlysningen at målgruppen primært er «skjønnlitterære forfattere som skriver for voksne». Også når det gjelder inntektsforhold og andre profesjonsinteresser er det forskjeller mellom de fire gruppene. Aktuelle eksempler er forhandlingene om strømming av lydbøker og innholdet i Den kulturelle skolesekken, hvor forfattere av voksen skjønnlitteratur og barne- og ungdomslitteratur har ulike, og til dels motstridende, interesser. I den grad forfattere er medlem av flere organisasjoner, er det voldgiftsrettens inntrykk at de anser hver av foreningene for å vareta ulike interesser som springer ut av samme forfatterskap.
78. Fordeling etter opphavergrupper innebærer også den fordel at midlene til hver enkelt gruppe blir mer stabil over tid, uavhengig av antall organisasjoner og organisasjonenes til enhver tid gjeldende medlemskriterier og opptakspraksis. Dette vil øke forutberegneligheten for dem som er ment å tilgodeses av bibliotekvederlaget, opphavere til verk som disponeres til utlån i offentlige bibliotek.
79. Voldgiftsretten er etter dette kommet til at bibliotekvederlaget for det skjønnlitterære området må fordeles mellom de fire opphavergruppene forfattere av skjønnlitteratur for voksne, barne- og ungdomslitterære forfattere, dramatikere og skjønnlitterære oversettere.

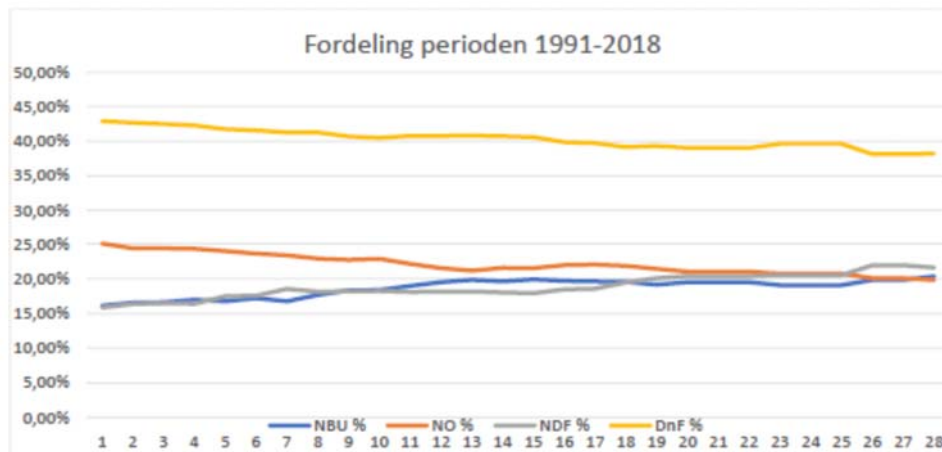
Hvor stor andel skal tildeles hver av opphavergruppene?

80. Når det er fastslått hvilke opphavergrupper det skjønnlitterære bibliotekvederlaget skal deles mellom, må det avgjøres hvor stor andel hver gruppe skal tildeles. Saksøkerne har gjort gjeldende at etablert praksis må tillegges stor vekt, og at den samsvarer godt med deres påstand om at hver av saksøkerne skal tilkjennes 20 %, mens det resterende tildeles de saksøkte, som representanter for forfattere av skjønnlitteratur for voksne. De saksøkte har på sin side prinsipalt gjort gjeldende at opphavergrupper er uegnet som fordelingskriterium.

Subsidiært har FF gjort gjeldende at andelen til voksen skjønnlitteratur må økes ettersom det er den største forfattergruppen.

81. Ved fordelingen av bibliotekvederlaget mellom opphavergruppene er det etter voldgiftsrettens syn naturlig å ta utgangspunkt i historisk fordelingspraksis. Både innrettelseshensyn og hensynet til etablerte forventninger taler for dette, og det er i tråd med alminnelige prinsipper for utfylling av avtaler.
82. Etter at NBU, NDF og NO kom med i Fondet på 1970-tallet, forhandlet de fire organisasjonene sammen mot staten med sikte på å oppnå en betydelig økning av bibliotekvederlaget. Dette resulterte i den såkalte «Regelverksavtalen» av 1978, som ga organisasjonene forhandlingsrett om vederlagssatsen. Etter at Regelverksavtalen var inngått, startet organisasjonene forhandlinger om disponeringen av vederlaget. Det ble raskt oppnådd enighet om at vederlaget skulle fordeles mellom organisasjonene, i stedet for å forvaltes og utbetales direkte fra Fondet. Fordelingsnøkkelen skapte mer diskusjon. Det fremgår av et notat skrevet av Jon Bing, basert på en innledning han holdt på et seminar for de skjønnlitterære skribentorganisasjonene 9. juni 1979, at det på den tiden ikke fantes statistikk som gjorde det mulig å beregne de forskjellige gruppenes andeler av verkene i bibliotekstammen. Derfor valgte man i stedet å fordele vederlaget med utgangspunkt i medlemstall. Den gangen utgjorde DnFs medlemmer ca. 54 % av den samlede medlemsmassen, mens de tre mindre organisasjonene representerte de resterende medlemmene. Det ble så diskutert å foreta justeringer av dette utgangspunktet ut fra forskjellige hensyn. Ved årsskiftet 1979-80 ble det avholdt uravstemning i de fire organisasjonene, og vedtatt fordeling etter medlemstall med justering etter økonomiske behov i organisasjonene.
83. Fordelingskriteriene har også senere vært diskutert. Blant annet tok NBU - den gangen Ungdomslitteraturens Forfatterlag - i et brev til Fondet av 7. desember 1982 til orde for «likestilling mellom litteraturgenre, ut fra den betraktning at vederlagene i denne sammenheng er kulturpolitiske virkemidler». Med likestilling mente NBU at vederlagsmidlene i utgangspunktet skulle deles likt, men «justert slik at enkelte organisasjoner får kompensasjon for store administrative utgifter mv.» Dette ledet til et forslag om at DnF skulle tildeles 40 %, og de tre andre organisasjonene skulle tildeles 20 % hver. Forslaget fikk imidlertid ikke gjennomslag, og vederlaget ble fortsatt fordelt på grunnlag av medlemstall med justeringer for økonomiske behov.
84. Endringer i organisasjonenes medlemstall har senere medført visse variasjoner i fordelingsnøkkelen. Fra begynnelsen av 1990-tallet har imidlertid DnFs andel ligget forholdsvis stabilt omkring 40 %. Andelene til de tre andre organisasjonene har endret seg mer, men til sammen har de mottatt omkring 60 % av midlene gjennom den samme perioden. Fordelingen mellom 1991 og 2018 fremgår av følgende diagram:

85. Spørsmålet er dernest om det foreligger noen endrede forhold som tilsier at fordelingsnøkkelen justeres.
86. FF har som nevnt subsidiært gjort gjeldende at andelen til voksen skjønnlitteratur må økes ettersom dette er den største forfattergruppen, og at andelen bør fastsettes til 50 %. Voldgiftsretten har imidlertid ikke grunnlag for å vurdere hvor store de ulike forfattergruppene er. Det foreligger opplysninger om medlemstall i organisasjonene, men det er som nevnt etter voldgiftsrettens syn ikke grunnlag for å sette likhetstegn mellom medlemstall og opphavergrupper når medlemskriterier og opptakspraksis varierer. Det bemerkes for øvrig at medlemstallet for DnF og FF til sammen bare utgjør omkring 44 % av det samlede medlemstallet for det skjønnlitterære området. Heller ikke om man anså medlemstall som indikator for forfattergruppens størrelse, ville det derfor rettferdiggjøre en så stor justering av fordelingsnøkkelen som FF gjør gjeldende.
87. DnF har gjort gjeldende at FF bare kan tildeles vederlag på vegne av seriebokforfatterne, og at ingen av de øvrige organisasjonene kan være vernet mot kutt. I dette ligger implisitt at seriebokforfatterne utgjør en egen opphavergruppe, som kommer i tillegg til de gruppene som representeres av de etablerte organisasjonene. Etter voldgiftsrettens syn er det ikke grunnlag for å anse seriebokforfatterne som en egen opphavergruppe. De såkalte seriebøkene er skjønnlitteratur skrevet for voksne, og voldgiftsretten har ikke grunnlag for å bygge på at seriebøkene skiller seg så mye fra andre sjangere innenfor voksen skjønnlitteratur at serielitteraturen utgjør en egen gruppe med hensyn til verkenes egenart og opphavernes interesser. Seriebokforfatterne må derfor anses som en del av gruppen forfattere av skjønnlitteratur for voksne.
88. DnF har også gjort gjeldende at NDFs andel må settes ned fordi dramatikerens inntekstmuligheter har bedret seg i senere år. Det er riktig at noen inntektsundersøkelser tyder på at dramatikere har en noe høyere median- og gjennomsnittsinntekt enn andre opphavergrupper. Opplysningene er imidlertid usikre, og mye tyder på at det først og fremst er dramatikere som skriver for film og TV, som har høyere inntekter enn andre dramatikere. Voldgiftsretten har ikke grunnlag for å bygge på at dramatikerne som gruppe har fått nevneverdig redusert behov for vederlagsmidler. Heller ikke den mulighet som foreligger for stipendmidler fra Norsk Filminstitutt er av et slikt omfang at den kan begrunne en reduksjon av vederlaget til dramatikergruppen.

89. Mot denne bakgrunn er voldgiftsretten kommet til at fordelingen mellom opphavergruppene må baseres på etablert fordelingspraksis, som innebærer at andelen til forfattere av skjønnlitteratur for voksne avrundet settes til 40 %, og at de tre andre opphavergruppene tildeles de resterende 60 %. De tre saksøkerne er som nevnt enige om likedeling mellom sine opphavergrupper.

Har FF rett til en andel av vederlaget til barne- og ungdomsbokforfattere, dramatikere og oversettere?

90. Det neste spørsmålet er hvilken organisasjon eller hvilke organisasjoner som er berettiget til å forvalte midlene som tildeles hver enkelt opphavergruppe. Denne saken reiser to slike spørsmål. Det første er om FF har rett til å forvalte en del av midlene som tildeles gruppene barne- og ungdomsbokforfattere, dramatiker og oversettere. Det andre, som voldgiftsretten kommer tilbake til, er om FF har rett til å forvalte en del av midlene som tildeles forfattere av skjønnlitteratur for voksne, og i så fall hvor stor del. Med hensyn til det første spørsmålet har saksøkerne gjort gjeldende at FF ikke er representativ for disse gruppene, og derfor ikke har rett til å disponere en andel av vederlaget. FF har gjort gjeldende at de har slik rett, fordi de representerer flere barne- og ungdomsbokforfattere og dramatikere, samt enkelte oversettere.
91. Som det har fremgått ovenfor, bygger bibliotekvederlagsloven på prinsippet om at vederlagsmidlene forvaltes av representative opphaverorganisasjoner. Både avtalen mellom staten og organisasjonene og avtalen organisasjonene imellom må anses basert på den forutsetningen at alle organisasjoner som tilfredsstiller representativitetskravet, har rett til å ta del i forvaltningen av midlene som tildeles vedkommende opphavergruppe. Det avgjørende er derfor ikke om FF har barne- og ungdomsbokforfattere, dramatikere og oversettere blant sine medlemmer, det avgjørende er om FF skal anses som representativ for disse gruppene, det vil si om de «representerer en vesentlig del av norske opphavere på området», som det heter i bibliotekvederlagsloven § 3 første ledd.
92. Voldgiftsretten skal ikke avgjøre om FF er en representativ organisasjon med forhandlingsrett. Det er allerede avgjort ved departementets vedtak av 4. februar 2019. Det voldgiftsretten skal ta stilling til, er om FF - når avtalen er utfylt med en regel om at vederlaget skal fordeles mellom opphavergrupper og forvaltes av organisasjoner som er representative for de aktuelle gruppene - skal anses som representativ, og dermed berettiget til å forvalte en del av vederlaget, for barne- og ungdomsbokforfattere, dramatikere og oversettere.
93. Organisasjonene står ikke fritt til å avtale seg imellom hvilke organisasjoner som skal anses representative for hvilke opphavergrupper. Ettersom alle organisasjonene er bundet av avtalen med staten av 26. juni 2019, må de respektere de forutsetningene som denne avtalen bygger på. Disse forutsetningene må i første rekke utledes av departementets vedtak om tildeling av forhandlingsrett. De samme forutsetningene må legges til grunn når voldgiftsretten - i mangel av enighet mellom partene - skal utfylle partenes avtale. Voldgiftsrettens skal med andre ord ikke vurdere representativitetsspørsmålet på fritt grunnlag, men må avgjøre hvilke forutsetninger som ligger til grunn for avtalene, sett i lys av departementets vedtak.
94. I begrunnelsen for vedtaket om forhandlingsrett viser departementet til at FF har «dokumentert at minst 245 av deres medlemmer har bøker til utlån i bibliotek, mens det totale antall medlemmer er 364». Det sies ingen ting om at medlemmene er fordelt på flere

opphavergrupper. Slike opplysninger fremgikk heller ikke av FFs søknad om forhandlingsrett av 1. november 2018, på annen måte enn at det trolig kunne utledes fra organisasjonens medlemsliste og listen over utgivelser i bibliotekstammen.

95. Av departementets vurdering fremgår det så:

«Ved en gjennomgang av medlemslistene til Forfatterforbundet kan det legges til grunn at de representerer skjønnlitterære forfattere. Det er ikke noe krav til at det kun er én organisasjon som kan være representativ innenfor ett område. I henhold til bvl. § 4 annet ledd skal det ikke kunne tas hensyn til organisasjonstilhørighet for å kunne søke om stipender. Dette betyr at Forfatterforbundets medlemmer allerede har anledning til å søke om stipend fra Den norske Forfatterforening. Det er imidlertid klart at Forfatterforbundet i noen grad vil kunne representere andre forfattere en Den norske Forfatterforening, da sistnevnte har andre opptaksvilkår knyttet til kvalitetsvurderinger av utgitte verk. På denne bakgrunn vil Forfatterforbundet kunne representere forfattere som per i dag ikke er representert i forvaltningen av bibliotekvederlagets midler.»

96. Når dette leses i sammenheng, må det etter voldgiftsrettens syn oppfattes som uttrykk for at departementet bare vurderte FFs representativitet for forfattere av skjønnlitteratur for voksne. Det er særlig uttalelsene om at FFs medlemmer «allerede har anledning til å søke om stipend fra Den norske Forfatterforening», og om at FF «i noen grad vil kunne representere andre forfattere en Den norske Forfatterforening», som underbygger at vurderingen er knyttet til den samme opphavergruppen som DnF allerede representerte, det vil si forfattere av skjønnlitteratur for voksne. Det er ingen ting i departementets brev som tyder på at representativitet for andre opphavergrupper er vurdert.

97. Denne forståelsen underbygges videre av at det på den tiden var alminnelig kjent at opprettelsen av FF hovedsakelig var en reaksjon på DnFs medlemskriterier og opptakspraksis. I et debattinnlegg av Arne Svingen i Aftenposten 5. desember 2017, som sies å ha tent gnisten til opprettelsen av en ny organisasjon, gis det riktignok uttrykk for kritikk mot både DnF og NBU. Men i den videre prosessen er det misnøyen med DnF som står i sentrum for oppmerksomheten. I et opprop i Aftenposten 14. desember samme år, skriver initiativtakerne, Helle Stensbak, Jan Ove Ekeberg og Eystein Hanssen, blant annet:

«Vi mener det bør opprettes en organisasjon for alle skjønnlitterære forfattere i Norge. En forening med forutsigbare kriterier for medlemskap, som kan organisere alle norske forfattere uavhengig av sjanger. Den nye foreningen kan hete «Norske forfattere».

Det er en selvsagt rettighet å kunne organisere seg. Den norske Forfatterforening er en lukket medlemsforening. Så lenge det er slik, må vi som av ulike grunner står utenfor, stifte vår egen organisasjon.

... Det hadde vært en fordel om alle norske skjønnlitterære forfattere, uavhengig av sjanger, hadde vært samlet i én åpen forening. Det kan også være et mål for Norske forfattere. Den dagen Den norske Forfatterforening blir en åpen fagorganisasjon kan de to organisasjonene gå sammen.»

98. Også i et notat fra FF til kulturminister Linda Hofstad Helleland 11. januar 2018, fremstilles den nye organisasjonen som en reaksjon på, og et alternativ til, DnF:

«Oppsiktsvekkende nok har ikke alle skjønnlitterære forfattere muligheten til å organisere seg i dag, fordi Den norske Forfatterforening (DnF) siler søkere i en skjønnsmessig vurdering i 'Det litterære Råd'.

... Skjønnlitterære forfattere i Norge har fram til nå hatt kun én mulighet til å organisere seg i en fag- eller interesseforening: Den norske Forfatterforening (DnF).

Vilkårene for medlemskap i DnF er å ha 'utgitt minst to bøker, hvorav ett av litterær verdi'.

Det er Det litterære Råd som foretar vurderingen av den såkalte litterære verdien.

... I praksis holdes også hele sjangere utenfor. Mest åpenbart er dette med de såkalte 'serieforfatterne'. Landets mest leste forfatter, Frid Ingulstad, har fått sin søknad om medlemskap avslått gjentatte ganger.»

99. Det må etter dette legges til grunn at departementet anså FF som en representativ organisasjon for forfattere av skjønnlitteratur for voksne, og at vedtaket om forhandlingsrett ble fattet på dette grunnlaget. Etter voldgiftsrettens syn må også organisasjonene ha oppfattet det slik. Ved fordelingen for 2019 til 2021 må det derfor legges til grunn at FF ikke har rett til å forvalte noen del av vederlaget for barne- og ungdomsbokforfattere, dramatikere og oversettere.

Har FF rett til å forvalte en del av midlene som tildeles forfattere av skjønnlitteratur for voksne, og i så fall hvor stor del?

100. Det følger av det som er sagt ovenfor, at FF er å anse som en representativ organisasjon for forfattere av skjønnlitteratur for voksne, og dermed berettiget til å forvalte en del av bibliotekvederlaget for denne opphavergruppen. DnF har imidlertid prinsipielt gjort gjeldende at voldgiftsretten ikke er bundet av departementets vedtak til å tildele FF en bestemt andel, og at andelen derfor kan settes til null. Subsidiært har DnF gjort gjeldende at FF bare kan gis rett til å forvalte midler for seriebokforfatterne, en andel som etter DnFs syn bør settes til 3,5 % av det samlede bibliotekvederlaget for det skjønnlitterære området. FF har på sin side gjort gjeldende at vederlaget må deles mellom DnF og FF etter medlems-tall, noe som med de medlemstallene FF har oppgitt, vil innebære at FF tildeles omtrent 15 % og DnF omtrent 25 % av det samlede skjønnlitterære vederlaget.

101. DnFs prinsipielle anførsel kan ikke føre frem. Etter voldgiftsrettens syn bygger departementets vedtak om tildeling av forhandlingsrett til FF på en klar forutsetning om at FF skal ha en reell rett til å forvalte en del av bibliotekvederlaget. I departementets begrunnelse heter det blant annet:

«Forfatterforbundet har per i dag ikke driftsmidler av betydning og har ikke etablert noen organisasjon som kan håndtere en slik arbeidsbyrde. Forhandlingsrett og en innlemmelse i Norsk forfatter- og oversetterfond (Fondet) vil utløse driftsmidler. ...

Det synes ikke aktuelt at det opprettes et eget fond for vederlagsmidler som Forfatterforbundet kan forvalte. Det er allerede etablert et skjønnlitterært fond, Norsk

forfatter- og oversetterfond, som forvaltes av Den norske Forfatterforening, Norske barne- og ungdomsbokforfattere og Norsk Oversetterforening. Det vil være avgjørende at Forfatterforbundet kan innlemmes i Fondet og samarbeide med de andre skjønnlitterære opphaverorganisasjonene.

... Etter en skjønnsmessig vurdering mener departementet det er overveiende sannsynlig at Forfatterforbundet kan etablere en administrasjon som kan håndtere arbeidet med forvaltning av vederlagsmidler, og at det ligger til rette for at de skjønnlitterære opphaverorganisasjonene kan samarbeide om forvaltning av midlene som tildeles Norsk forfatter- og oversetterfond. I tråd med prinsippene om organisasjonsfrihet og valgfrihet mht representasjon, må det kunne legges til grunn at det er et betydelig antall forfattere som ønsker at Forfatterforbundet skal være deres representanter og ivareta deres rettigheter og at staten bør forholde seg åpen til dette.»

102. Det siterte gir uttrykk for en forutsetning om at FF skal tildeles midler som både gir mulighet til å bygge opp en organisasjon, og mulighet til å forvalte midler på vegne av medlemmene til beste for opphavergruppen. Denne forutsetningen må være bindende når midlene til opphavergruppen skal fordeles mellom organisasjonene.
103. Heller ikke DnFs subsidiære anførsel kan føre frem. Som det har fremgått ovenfor, bygger departementets vedtak på at FF er representativ for forfattere av skjønnlitteratur for voksne. Det er ingen holdepunkter for at departementet har ment at FF bare er representativ for seriebokforfatterne, eller for at organisasjonen bare skal forvalte vederlag for sjangere som ikke dekkes av DnFs tiltak og stipendtildelinger.
104. Med hensyn til FFs anførsel om fordeling på grunnlag av medlemstall, skal det først minnes om at voldgiftsretten ovenfor er kommet til at medlemstall er uegnet som fordelingskriterium mellom opphavergrupper. Medlemstall kan ikke sies å være like uegnet ved fordeling mellom organisasjoner som representerer samme opphavergruppe, fordi endringer i fordelingen mellom organisasjonene som følge av varierende medlemstall, ikke på samme måte vil påvirke de samlede midlene til opphavergruppen. Flere av svakhetene ved medlemstall som fordelingskriterium, gjør seg imidlertid gjeldende også her, blant annet mangelen på sammenheng mellom medlemstall og størrelsen på den gruppen midlene skal disponeres til fordel for, at organisasjonenes medlemskriterier og opptakspraksis kan påvirkes på uheldige måter, og at det kan føre til større variasjoner i tildelingene fra år til år, og dermed til dårligere forutberegnelighet for organisasjonene. Man må derfor etter voldgiftsrettens syn forkaste medlemstall som fordelingskriterium og søke etter andre kriterier.
105. Ettersom bibliotekvederlaget er godtgjørelse for utlån av verk i offentlige bibliotek, er medlemmenes representasjon i bibliotekstammen et tenkelig fordelingskriterium. Til støtte for dette kriteriet kan også anføres at det har vært vektlagt ved tidligere fordelinger, ikke som avgjørende alene, men som et element i en skjønnsmessig helhetsvurdering. På samme måte som medlemstall, lider imidlertid også dette kriteriet av svakheter, først og fremst at bibliotekvederlaget ikke er godtgjøring for utlån av *medlemmenes* verk, men for utlån av vedkommende *opphavergruppes* verk, uavhengig av organisasjonstilhørighet. Under enhver omstendighet mangler voldgiftsretten statistiske opplysninger som gjør det mulig å fordele vederlaget på grunnlag av representasjon i bibliotekstammen.

106. Voldgiftsretten er etter dette henvist til å foreta en mer skjønnsmessig vurdering av hva som er en rimelig fordeling mellom de to organisasjonene. Ved denne vurderingen legger voldgiftsretten betydelig vekt på at medlemmene av begge organisasjoner må gis reell innflytelse på forvaltningen av opphavergruppens midler. Videre må det legges vekt på de økonomiske behovene til de to organisasjonene. Som påpekt i departementets vedtak om tildeling av forhandlingsrett, har FF behov for midler til å bygge opp organisasjonen i oppstartfasen. DnF har på sin side bygd opp en administrasjon som krever driftsmidler, og organisasjonen betaler godtgjøring til medlemmene av Det litterære Råd, som utfører et betydelig arbeid. Hensynet til forutberegnelighet tilsier at nedskjæringer av de midler som allerede er bundet opp, ikke skjer for raskt. Voldgiftsretten legger også vekt på at DnF utfører en del oppgaver på opphavergruppens og samfunnets vegne, som FF så langt ikke tar del i. Det dreier seg blant annet om innstillinger til statens kunstnerstipend og flere litterære priser, herunder Nobelprisen i litteratur og Tarjei Vesaas' Debutantpris.
107. Den konkrete fordelingen kan ikke fastsettes etter noen form for matematisk modell, men beror i siste omgang på et konkret skjønn. Under hensyn til at DnF har størst behov for midler til løpende drift og bør beskyttes mot for brå nedskjæringer i tildelingene, er voldgiftsretten etter en samlet vurdering kommet til at DnF bør tilkjennes omtrent to tredjedeler, avrundet til 27 %, og at FF bør tilkjennes omtrent én tredjedel, avrundet til 13 %, av det samlede bibliotekvederlaget for det skjønnlitterære området for perioden 2019 til 2021.

Sakskostnader og omkostninger til voldgiftsretten

108. Voldgiftsretten tar først stilling til hvilke regler som gjelder for sakskostnader og omkostninger til voldgiftsretten i denne saken.
109. Voldgiftsavtalen ble inngått i 1999, før voldgiftsloven av 2004 trådte i kraft. Voldgiftsloven gjelder imidlertid som hovedregel også i saker hvor voldgift er avtalt før voldgiftsloven trådte i kraft, jf. § 49 første ledd. Enkelte unntaksregler finnes i § 49 annet til femte ledd, men disse omfatter ikke reglene i § 39 og § 40 om sakskostnader og omkostninger til voldgiftsretten. Voldgiftslovens regler om sakskostnader og omkostninger til voldgiftsretten er således i utgangspunktet anvendelige i denne saken.
110. Voldgiftsloven § 39 regulerer fastsettelsen av, og ansvaret for, omkostningene ved voldgiften. Paragrafen kommer til anvendelse med mindre «annet er avtalt mellom voldgiftsretten og partene». Voldgiftsretten og partene har i dette tilfellet ikke avtalt at noe annet skal gjelde. Paragraf 39 kommer derfor til anvendelse.
111. Voldgiftsloven § 40 regulerer fordelingen av kostnadene. Etter voldgiftsloven § 40 fjerde ledd kan paragrafen fravikes ved avtale mellom partene. I voldgiftsavtalen § xxx er det bestemt at voldgiftsretten «skal fatte avgjørelse om saksomkostningsspørsmålet i samsvar med reglene i tvistemålslovens kap. 13». Reglene i tvistemålslovens kapittel 13 ble imidlertid opphevet med virkning fra 1. januar 2008, da tvistemålsloven ble avløst av tvisteloven av 2005. Dette reiser spørsmål om voldgiftsavtalen skal forstås slik at tvistemålslovens regler om sakskostnader fortsatt skal gjelde, til tross for at loven nå er opphevet, eller om de skal anses erstattet av voldgiftslovens regler.
112. Det er etter voldgiftsrettens syn ikke naturlig å forstå avtalen slik at reglene i tvistemålslovens kapittel 13 fortsatt skal gjelde. Den gangen voldgiftsavtalen ble inngått, var det vanlig å vise til tvistemålslovens kapittel 13, fordi de daværende reglene om voldgift i tvistemålslovens kapittel 32 ikke hadde regler om sakskostnader. Det var imidlertid også vanlig å

anvende reglene i kapittel 13 i tilfeller hvor voldgiftsavtalen manglet slik uttrykkelig henvisning. Mot denne bakgrunn er det naturlig å oppfatte voldgiftsavtalens henvisning til tvistemålslovens kapittel 13 som en ren presisering i tråd med vanlig praksis på den tiden, og ikke som uttrykk for en bevisst vurdering om at disse reglene var særlig godt egnet i tvister under denne voldgiftsavtalen. Av naturlige grunner kan henvisningen heller ikke oppfattes som uttrykk for at partene har ment at de gjeldende reglene i voldgiftsloven § 40 er dårlig egnet. Mot denne bakgrunn er det naturlig å innfortolke i voldgiftsavtalens § xxx en reservasjon for fremtidig lovgivning som regulerer samme spørsmål, i dette tilfellet voldgiftsloven § 40, som dermed kommer til anvendelse i saken.

113. Etter voldgiftsloven § 39 fastsetter voldgiftsretten selv sin egen godtgjørelse og utgiftsdekning. Voldgiftsretten har fastsatt sin godtgjørelse for behandlingen av saken til kr 1 050 000 eksklusiv arbeidsgiveravgift og merverdiavgift. Fordelingen av godtgjørelsen mellom voldgiftsrettens medlemmer fremkommer i en egen honoraroppgave som sendes partene sammen med dommen.
114. Etter voldgiftsloven § 39 annet ledd er partene solidarisk ansvarlige for kostnadene til voldgiftsretten. Voldgiftsretten vil kreve godtgjørelsen dekket av de beløp som partene har innbetalt til sine respektive prosessfullmektiger. Den fordelingen av kostnadene som fastsettes nedenfor i medhold av voldgiftsloven § 40 første ledd, må partene selv gjøre opp seg imellom.
115. Etter voldgiftsloven § 40 første ledd skal voldgiftsretten, når en part begjærer det, fordele kostnadene til voldgiftsretten mellom partene «slik den finner riktig». Etter § 40 annet ledd kan voldgiftsretten også, etter begjæring fra en part, pålegge den annen part å dekke alle eller deler av partens kostnader med saken «dersom den finner dette riktig». Etter forarbeidene bør voldgiftsretten «se hen til de prinsipper for avgjørelse av saksomkostningskrav som gjelder i saker for de alminnelige domstoler», se Ot.prp. nr.27 (2003-2004) side 109.
116. Partene har krevd dekket sine saksomkostnader av motpartene. Med det resultat som voldgiftsretten har kommet til, har saksøkerne fått fullt medhold i sitt krav. Etter prinsippet i tvisteloven § 20-2 (1) er utgangspunktet at saksøkerne da kan kreve full erstatning for sine saksomkostnader av motpartene. Saken har imidlertid budt på tvil, særlig fordi fordelingsspørsmålet ikke er løst i lov eller forskrift, og heller ikke partenes avtale har bestemmelser som regulerer spørsmålet. Det var vanskelig for partene å vurdere hvordan fordelingen skulle skje i den nye situasjonen som oppsto etter at FF ble tildelt forhandlingsrett, og etter voldgiftsrettens syn hadde de derfor god grunn til å få saken prøvd. Ut fra prinsippet i tvisteloven § 20-2 (3) bokstav a, har voldgiftsretten derfor funnet det riktigst at hver av partene dekker egne saksomkostnader.
117. Når det gjelder omkostningene til voldgiftsretten, har saksøkerne gjort gjeldende at de skal fordeles etter samme fordelingsnøkkel som voldgiftsretten fastsetter for bibliotekvederlaget. Både DnF og FF har gjort gjeldende at kostnadene skal bæres av sakens øvrige parter. Sett i lys av at alle partene har hatt god grunn til å få saken prøvd rettslig, anser voldgiftsretten det mest rimelig at kostnadene fordeles i samsvar med partenes økonomiske interesser i utfallet, det vil si at kostnadene fordels etter samme fordelingsnøkkel som vederlaget.

Domsslutning

118. Det avsies voldgiftsdom med følgende

s l u t n i n g:

1. Følgende fordelingsnøkkel legges til grunn ved fordelingen av bibliotekvederlaget for det skjønnlitterære området for perioden 2019 til 2021:

Den norske Forfatterforening	27 %
Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere	20 %
Norsk oversetterforening	20 %
Norske Dramatikeres Forbund	20 %
Forfatterforbundet	13 %

2. Hver av partene bærer egne sakskostnader.

3. Voldgiftsrettens honorar og omkostninger fordeles forholdsmessig mellom partene etter samme fordelingsnøkkel som bibliotekvederlaget. Sakens parter er solidarisk ansvarlige for betalingen.

Oslo, 26. mai 2021

DocuSigned by:
Are Stenvik
2150B90AD863436...
Are Stenvik

DocuSigned by:
Kine Elisabeth Steinsvik
1F7961B752024A8...
Kine Steinsvik

DocuSigned by:
Ole-Andreas Rognstad
416787252FC6438...
Ole-Andreas Rognstad